

לתאר את השפה כמו שהיא

קום מגוריו, בחרר עבודתו, מדרגות שיש בהירות רחבות מוליכות אל דירתו שבקומה השלישית, והבית - בניין מלכותי שידע ימים טובים יותר, זהו בית המשלחת הדיפלומטית החבשית בעבר, ברחוב הנביאים בירושלים. חלונות מלכותיים, שכיום נמתי חים מהם חבלים ונתלית עליהם כביסה ססגונית לייבוש. ומעל לחלון המרכזי - גור אריה יהודה נושא שרביט, בצבעי ירוק וזהב.

ונחזור אל ספרי הלימוד. שני הכרכים הראשונים הופיעו עתה. העבודה כולה עתידה להיות בת ארבעה ספרים שיקיפו את כל מבנה השפה הערבית המדוברת, מספר המחבר. בכרך הרביעי יהיו בעיקר טקסטים של ערבית ארץ-ישראלית עירונית (להבדיל מכפרית וברווזית), כי הניב העירוני טוב גם לעיר וגם לכפר.

נפתח נא בשיעור הראשון. תחילה באה רשימת המלים החדשות - "כן, זה, זאת, איפה" וכו'. ואחרי הרשימה - שיחה: "מין הארז?" מי זה, וכו'. כל משפט בשיחה - תרגומו העברי בצדו. יתר על כן, כל מלה ערבית מודפסת כך שהקורא יודע מהי ההברה המוטעמת במלה. אחרי קטע השיחה באים ההסברים, ובהם ענייני דקדוק, ואחר כך - תרגילים, שפתרונם ניתן בסוף הספר לבדיקה עצמית. ואם לא די בכל זה, מצורפת לספר קלטת, ובה יכול הלומד לשמוע את המשפטים ואת הגייתם המדויקת מפי דוברים שזוהי שפת אמם.

ודבר אחר שכתבנו. הספר רצוף ציורים הומוריסטיים, שנועדו ללמד גם הם. למשל, כלב עומד בפתח מלונתו. כלב אחר עומד מולו ושואל אותו - "אנת סאכן הונ?" (אתה גר כאן?), וחברו עונה - "הארז ביתי" (זה ביתי). כל הציורים שבספר, יצירתם גם הם מעשה ידיו של האח יוחנן.

"לתאר את השפה כמו שהיא ולא כמו שאתה רוצה או מדמיין" - זוהי, אומר לי האח יוחנן, שיטתו. וקשה שלא להיזכר למשמע המלים הללו בפרופ' חיים בלנק ז"ל שזו היתה גישתו בכתביו ובי הוראתו, והוא אף תמך ועודד את האח יוחנן במפעליו מראשית צעדיו.

הספר "לדבר ערבית" נועד ללימוד עצמי של הערבית המדוברת. לפי המתואר לעיל, ניתנים בו כל כלי העזר לתלמיד. עם זאת, עדיף תמיד כשיש איזה מורה או מרריך שאותו אפשר לשאול. אך הלימוד העצמי - משימה אפשרית היא. יוחנן אליחי, שהגיע לשליטה מלאה בערבית ובעברית ללא מורה, הוכיח זאת. ספריו עשויים לאפשר זאת גם לי אחרים, ומי ייתן וירבו את ההבנה והאחוזה בין שני העמים.

לדבר ערבית. שיטת לימוד חדשה, מאת יוחנן אליחי.

בימים אלה של מתח בין יהודים וערבים נשמעים ברמה קולות המסיתים והמשנאים ומחרישים את קולם של העושים בצנעה ובני אמונות לקירוב שני העמים והתרבויות. אחד מהעושים בתחום זה בשקידה, מ"ענווי עולם" האמריקני, הוא האח יוחנן אליחי, ששני ספרים ללימוד הערבית המדוברת פרי עטו ראו אור לאחרונה. יוחנן אליחי הוא נזיר צרפתי השייך למסדר קטן שעקרונותיו הם עבודה ותפילה. עבודתו הרשמית כיום, כדבריו, היא "פועל רפוס". אך זה שנים רבות שהוא מקדיש את עתותיו לחקר הערבית המדוברת הארץ-ישראלית. כל שליטתו בלשון זו, ושליטתו המלאה בעברית, באו לו מלימוד עצמי. שנתיים התגורר בכפר הערבי הנוצרי תרשיחא, למד משכניו, הקליט דוברים, והקליט שידורי רדיו וטלוויזיה - חומר הלימוד שלו.

הדברים הללו מודגשים פה לא רק לשם הסיפור. הדבר המעניין הוא שאדם זה, המלמד כיום ערבית מדוברת, למד את השפה הזאת מפי דובריה בלבד, והסיק מתוכה את כלליה. למעשה, הרי זה כלימודו של תינוק, הקולט שפה ושלא מדעת מפנים ומסדיד את כלליה. האח יוחנן למד כך עברית, ניסח לעצמו את הכללים - מתי נוהג הדובר כך ומתי אחרת - ואף ריכז זאת בספרי הלימוד ששני כרכיהם הראשונים, בלוויית קלטות, מונחים עתה לפנינו.

אך בטרם נעבור לספרים ראוי לציין כי בשוק מצויה כבה מזה שנים אחדות עבודה מצוינת פרי עטו של יוחנן אליחי. הכוונה ל"מילון עברי ערבי" לשפה הערבית המדוברת, שהופיע ב-1977 בהוצאת ינץ הירושלמית. זהו מילון מעולה, היכול לשמש מופת למילונאים. ההמופת הוא בתחום האמינות. כל מילון עברי אחר בן זמננו - ויהא עברי-עברי, עברי-אנגלי וכו' - לוקה בין היתר בכך שאינו משקף נכונה את המציאות הלשונית הישראלית. תוכל למצוא באותם מילונים דברים שאינם אלא בגדר משאת-נפש של מורים, של המחבר, של האקדמיה, וכיוצא בזה. המילון היחיד המתייחס בכבוד למציאות הלשונית העברית והערבית ומשקף אותן נאמנה הוא מילונו של יוחנן אליחי. "כל משפט שמופיע שם שמעתי אותו, בשימוש - היה בשימוש בעשרים השנים האחרונות בארץ, וזה לא משהו שלקחתי מספר או מעבודות של אחרים", אומר האח יוחנן.

הלכתי לבקר אותו בירושלים, לראות אותו במי